

© Copyright 2011 Uitgeverij Lambo bv, Arnhem

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een automatisch gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, digitaal, door fotokopieën of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Architectuur

Sociale woningbouw na 1945

De Tweede Wereldoorlog was voor de meesten een periode van ontwrichting, honger, angst en andere ellende. De bevrijding door de geallieerden was dan ook een echte bevrijding en betekende hoop op en geloof in een nieuwe wereld. Die verwachtingen werden gerealiseerd in bouwactiviteiten als nooit tevoren. In de oorlog waren zo'n half miljoen huizen verloren gegaan. Dat verlies moest in rap tempo worden goed gemaakt. Tussen 1945 en 1970 werden twee miljoen nieuwe woningen uit de grond gestampt. Wekelijks werden records gebroken in aantallen nieuw gebouwde woningen. Aan de randen van de steden verschenen nieuwe wijken en in de grote steden grootschaliger (de Westelijke Tuinsteden in Amsterdam, Pendrecht en Hoogvliet in Rotterdam en Riviereneiland in Utrecht) dan buiten de Randstad. Eind 2000 waren de naoorlogse wijken nog goed voor tweederde van het totaal aantal woningen in Nederland.

Het ideaal van collectiviteit

De nieuwe 'droomwijken' moesten de geest van vernieuwing en moderniteit ademen. Licht, lucht en ruimte waren daarin de functionele sleutelwoorden. Bij de aankondiging van de nieuwe wereld hoorden ook sociale saamhorigheid, collectiviteit en gemeenschapszin. Er moest een nieuwe wereld worden opgebouwd, en dat kon alleen met gezamenlijke inspanningen. De vormentaal van de architecten was daarvan een uiting: eengezinswoningen in rijtjes en lage, lichte flatwoningen van drie of vier bouwlagen, recht toe recht aan, opgezet in stroken of geometrisch patronen, met daartussen grote, groene open ruimten. De flatwoningen van bakstenen ogen nu klein, maar waren dat naar de maatstaven van die tijd niet. In ieder geval waren ze ruim genoeg voor de jonge gezinnen, die tijdens oorlogsjaren bij hun ouders hadden ingewoond. Ze waren betaalbaar, licht, hygiënisch en redelijk comfortabel.

De makers

Een tamelijk kleine groep van architecten was verantwoordelijk voor de nieuwe stadsuitbreidingen. De bekendste zijn Van Eesteren, Bakema, Van den Broek, Dudok, Stam Beese, en Granpré Molière. De meesten van hen waren geraakt door het ideaal van 'Het Nieuwe Bouwen' en 'De Stijl'.

Opkomst van het individualisme

Vanaf de jaren tachtig was het gedaan met het enthousiasme voor de naoorlogse wijken. Veel van de oude bewoners trokken weg. De huizen uit de jaren vijftig voldeden niet meer aan de eisen van de tijd. Ze bleken te klein, gehorig en versleten. Opknappen was te duur. De wijken met hun eentonige strokenbouw hadden hun aantrekkingskracht verloren. De open ruimten tussen de flats, eens het teken van vooruitgang, werden ervaren als lugubere, gapende leegtes. Wie het zich kon veroorloven, verhuisde naar ruimere eengezinswoningen of naar Vinexwijken.

De reden dat de woningen niet meer voldeden was de toenemende welvaart, het ruime bestedingspatroon en de daarmee opkomende behoefte aan privacy. De collectieve geest van de vijftiger en zestiger jaren had plaats gemaakt voor massaal hyperindividualisme.

Nieuwe kansarme, financieel minder draagkrachtige bewoners en allochtonen betrokken de leeggekomen woningen. De meeste van die oude 'droomwijken' begonnen steeds meer de geest van armoede, uitzichtloosheid, drugsoverlast en criminaliteit te dragen.

Stedelijke vernieuwing

Om aan de spiraal van achteruitgang een einde te maken gaan de woningen overal op de schop. Er moeten betere koopwoningen voor in de plaats komen. Zo wil men de middengroepen, die wegtrokken, en die de ruggegraat vormden van wijk weer terughalen. Doel van de stedelijke vernieuwing de wijken is de wijken een gemengder karakter te geven.

De sloop van de beroemde naoorlogse stedenbouwkundige ontwerpen gaat menig architectuurhistoricus aan het hart. Zij vinden de rigoureuze aanpak van de tuinsteden een onaanvaardbare aantasting van het cultuurhistorisch erfgoed.

Opdrachten

1. In hoeverre sluit de naoorlogse stadsuitbreiding aan bij de geest van Het Nieuwe Bouwen?
2. Welke argumenten zijn er voor en tegen om naoorlogse nieuwbouwwijken gedeeltelijk of helemaal te slopen?